

WSPOMNIENIA POŚMIERTNE

NINEL NIKOLAEVNA NIKIFOROWA (1932-2016)

Z wielkim żalem żegnamy Nelę Nikiforową, wieloletnią bliską współpracownicę Instytutu Geofizyki PAN. Jej osoba i ofiarna pomoc w prowadzonych przez Instytut badaniach elektryczności atmosfery pozostają nam stale w pamięci.

Ninel (Nela) Nikolaevna Nikiforowa urodziła się 6 lutego 1932 r. w Moskwie. W 1954 r. ukończyła studia wyższe w Moskiewskim Instytucie Geologiczno-Poszukiwawczym (Moscow Geological Prospecting Institute, MGRI). Pracę zawodową rozpoczęła w Instytucie Fizyki Ziemi Rosyjskiej Akademii Nauk (IFZ RAN), w którym pracowała do emerytury. Tam zajmowała się badaniami magnetotellurycznymi i współpracowała pionierską metodą sondowania magnetotellurycznego (MT), która do tej pory jest stosowana w geofizyce. W początku lat 1970. zainteresowała się tematyką zmiennego pola elektrycznego w atmosferze, ponieważ zaistniała potrzeba włączenia jego składowych do teorii metody MT.

Długoletnie, systematycznie prowadzone w Polsce rejestracje pionowej składowej atmosferycznego pola E_z w Obserwatorium Geofizycznym w Świdrze oraz pola magnetycznego w nieodległym Obserwatorium Geofizycznym w Belsku dawały możliwość badania różnorodnych korelacji między tymi wielkościami. N. Nikiforowa, współpracując już z Zakładem Magnetyzmu w Instytucie Geofizyki PAN, wykorzystała tę możliwość i rozpoczęła współpracę z Pracownią Elektryczności Atmosfery, włączając się do programu badań Pracowni. Wspólnie z kierownikiem Pracowni Stanisławem Michnowskim prowadziła badania krótkookresowych pulsacji składowej pola elektrycznego i składowych pola magnetycznego, których wyniki zostały zreferowane na Międzynarodowej Konferencji ICAE w Garmich-Partenkirchen. Wraz z polskimi kolegami z Pracowni Elektryczności Atmosfery zajęła się również interpretacją wyników rejestracji elektrycznych w polskiej stacji polarnej w Hornsundzie (Spitsbergen) i obserwatorium w Świdrze, prowadzonych wówczas przez Stanisława Warzechę, a w późniejszych latach przez Marka Kubickiego, na tle kompleksowych obserwacji geofizycznych, magnetycznych i meteorologicznych tamże prowadzonych. Badania te doprowadziły do odkrycia wpływu burz magnetycznych na przyziemne pole elektryczne nie tylko w strefie polarnej, lecz także na niższych szerokościach geograficznych. Pierwsze spostrzeżenie tego zjawiska dokonane przez N. Nikiforową jest osiągnięciem w skali światowej. Kontynuację badań tego efektu podjęła profesor Natalya Kleimenova na podstawie materiałów ze Świdra i Hornsundu. Rezultaty, publikowane w wielu pracach, przyczyniły się do rozwoju kierunku badań wpływu wiatru słonecznego, magnetosfery i jonosfery na pola elektryczne w dolnej atmosferze.

Ważnym osiągnięciem Neli Nikiforowej było również eksperymentalne stwierdzenie zmian pola elektrycznego w Świdrze, jako prekursora karpackiego trzęsienia ziemi w roku 1986. Sprzyjały temu jej uprzednie zainteresowania i badania prowadzone w IFZ RAN. Wyniki badań tego efektu przedstawiła

na konferencji międzynarodowej IUGG w Boulder w roku 1995, a podobne przypadki zostały przez nią skatalogowane w cennej publikacji.

Owocna współpraca z Neli Nikiforową była możliwa między innymi dzięki jej wielkim osobistym zaletom. Była osobą zafascynowaną nauką. Jej niezwykła wytrwałość, koleżeńskość i cierpliwość we wspólnym pokonywaniu wielu różnorodnych trudności umożliwiły przebycie trudnej drogi w poszukiwaniu prawidłowości w skomplikowanych zależnościach między elektrycznością atmosfery a zmianami pola geomagnetycznego i innymi elementami geofizycznymi.

Ninel Nikolaevna Nikiforowa zmarła w Moskwie 22 lipca 2016 roku. Instytut Geofizyki PAN jest wdzięczny pani Neli Nikiforowej za jej trud i wielki wkład we wspólne badania naukowe.

Stanisław Michnowski, Anna Odzimek